

Pannon szikrák

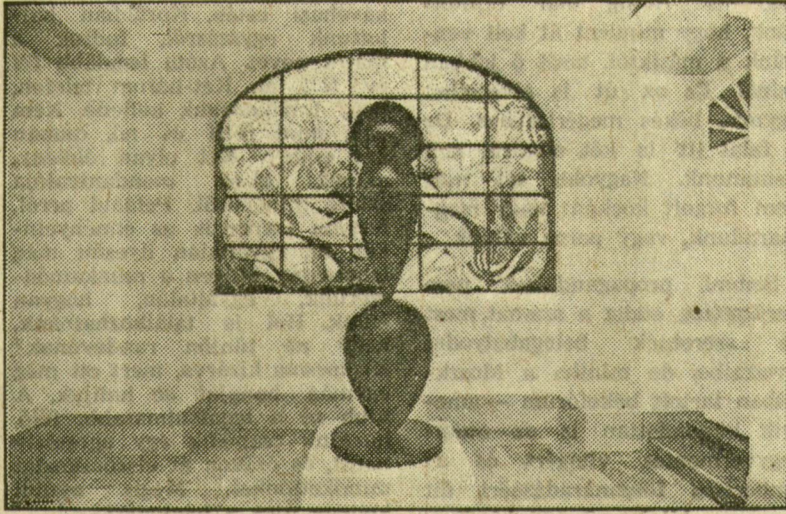
Még pesszimista órámban is legföljebb csak ha félig értetem egyet a *Metternichnek* tulajdonított mondással, miszerint a Kärntnerstrassétól keletre már Azsia kezdődik. Hiszen ott van még közben Pannónia is, gondoltam feltehetően magamban. Pannónia, ahol a magyarság örök kettősségének mélyebben európai jellege kell gyökerezzen; míg a Dunától keletre eső tájak az ősi és így, ebben a közéletismódban „szebben vadabb” jelleget hivatott tükrözni — emez a Nyugathoz közvetlen(ebb)ül kapcsolódó vidékünk. A hagyományok, a táj megkapóan eredeti szépsége, hallgatólag méltósága, csöndes mediterrán derűje — cinkosan virágzó fák lágy hajlatú domboldalakon — mind mind kutatásra ösztönző: mi teszi vajon a pannonságot szellemi életünk annyira eleven részévé? A választ pedig, már ha adható egyáltalán, persze hogy a fővárosban kell keresnünk: Pécsen, a pannon szikrák városában.

Nem mondhatom különösebben múzeumjárónak magam, mégis: jól emlékszem, milyen különleges, borzongató élményt jelentett itt valamikor a hetvenes évek elején az új *Csontváry-múzeum*. Úgy tűnik, bármikor járhat erre felé az ember, garantáltan néhány új múzeum — a múlt legszebb látványos rekvizituma — fogadja. Az *Órökségből*, a Baranya megyei múzeumok kiadványából megtudom: erre felé hozták létre az ország egyik legnagyobb múzeumi hálózatát, félszáz bemutatóhellyel kétszáz munkatárssal és évente több mint egymillió látogatóval.

A szó szoros értelmében a földből nőtt ki az egyik legújabb: az *ókeresztény mauzóleum* a székesnyház alatt a közelmúltban feltárt, az európai művészet fejlődése szempontjából kifejezetten jelentősnek mondott leletek ötletes, praktikus, tetszetős és egyszerű kiállítóhelye. Az értékes romokat, falmaradványokat, falfestmény-részleteket úgy tették hozzáférhetővé, hogy egyáltalán nem bontották meg a Szent István tér és a Dóm tér kialakult építészeti rendjét, ugyanakkor a leletek kellő védelméről is gondoskodni tudtak, klímaberendezéstől „védőépítményig”: a mauzóleum olyan, akár egy darabka földalatti erődítmény. A múltat óvó, okos városvédelmi szemlélet (félig) rejtébbé vált. Avagy egy irigylésre méltóan, igazán pannon szemléletmód szikra-villanata, ha úgy tetszik.

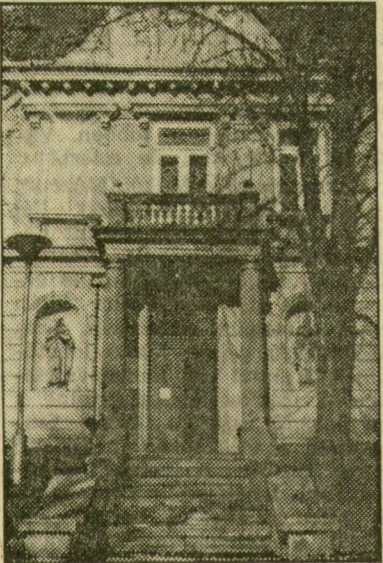
Tüskés Tibor írja 12 éve a Magyarország felfedezése sorozatban megjelent *Nagyváros születik* című, emlékeztető Pécs-szociográfiájában, hogy a köztudatban váltig tovább él a kép a régi Pécsről: pápos, hagyománytisztelő, konzervatív város. A konzervativizmusról nekem, Alföldről jött pusztai magyarnak más fogalmaim vannak: a tavaly fölavatott, legújabb pécsi múzeum, a két esztendeje elhunyt, Kossuth-díjas pécsi festő, *Martyn Ferenc* életmű-háza a Káptalan utca 6. szám alatt olyasfélért reprezentál, hogy meg lehet ugyan, a magyar kulturális közvéleménynek csak a képzőművészetben járatosabb része ismeri *Martyn Ferenc* nevét, hiszen az általa művelt nonfigurativizmusról *Kassákon* kívül alig van hagyománya a hazai gyakorlatban — ám amivel és ahogyan a város a művész előtt adózott: nemcsak irigylésre és bámulatra, de tanulságok számbavételére is méltó. Pécs díszpolgárának lakása, a város művészeti életének hosszú éveken át egyik központja, igazi életmű-múzeum: a látogatót a kapubejáratban *Szabó Erzsébet* gyönyörű ólomüveg ablaka fogadja — a mester tervei alapján készült néhány éve. Előtte a *Hangyák emlékműve* című *Martyn-szobor*. A földszint az időszakos kiállítások helye, az emeleten pedig mindent változtatlanul hagytak; a magyar képzőművészet immáron korszakos jelentőségűnek mondott alkotójának végakaratából.

Amerigo Tot, *Victor Vasarely* — múzeumuk van Pécsen. Ez

Cseri László felvételei

A Hangyák emlékműve

A Martyn Múzeum a Káptalan utcában

már közismertebb dolog. A fá-tum legújabb gyönyörű játéka: Vasarely múzeumában látható *Amerigo Tot* egyik utolsó műve, az 1980-as *Erdélyi csendélet*. „Beszélő szobor” olvasom róla a katalógusban. Sütükbe szoritott, pörkölt szelű Korhadó kopjafák. Szívszorító hatású alkotás: lehajtott fejű emberek váltják egymást előtte, szinte rituálisan. A szülőföld gondjára reagáltam, nyilatkozta a mester a szoborról. Körös-körül Vasarely pop-artjai. Egyszer egy költő azt írta: Kossuthnak és Széchenyinek is össze kéne békülnie — mert a levelet Clujba (Kolozsvárra) megy. Itt Amerigo Tot, Vasarelyvel egy múzeumban. Így élünk együtt Pannóniában

A pécsi színházzal bajok vannak. Köztudott, hogy itt az alföldi történelem ismétli önmagát. A nagyszínház zárva, az átépítést követő nyitányt a legoptimistábbak sem helyezik 1992-nél előbbre, de inkább a százéves évforduló, 1994 tűnik reális dátumnak. A nagyszínház helyett kamaraszínház, „szobaszínház” és stúdiószínház is működik utóbbiban *Roger Vitrac*

Viktor, avagy a gyerekszalom című, háromfelvonásos, „furesza komédiája” — és vagy ötven fok meleg. Talán az ijesztő, levegőtlen forróság teszi, talán más, ki tudja, de ahogy mondani szokás, „nem érzem igazán” a *Vinkó József* által fordított, *Szöke István* által vendégként rendezett produkciót. Stílustörő, illetve egymásnak bántóan ellentmondó fel-fogásban látszó színészek, az egyik vélet a szerepét következetesen „idézójelben” alakító, egykori szegedi *Ujlaky László*, a másik a hagyományos stílt adó *Váry Éva*. Kettejük között a fiatal, tehetséges *Balikó Tamás* — és az „egyművesnek” tartott, a gyerekkor drámájának kikiáltott *Viktort* író *Roger Vitrac*. A mű, sajna, számomra legalább annyira rosszul tűnt többretekű, mint a színészi alakítások — a szurrealista blóditól a hagyományos bohózat elemeken át a tragikomédia kísértetével: s úgy tűnik, egyiknél sem tud igazán megállapodni, sehová sem tud úgy „kifutni” hogy igazán meggyőző lehessen. A pannon kulturáltság elvitathatatlán ténye viszont, hogy „iskolázott” a közönség, kifejezetten művés és ily módon kulturált a produkció, (ez pedig a témát és jó néhány igen vaskos részletet véve alapul, egyáltalán nem kis dolog) — és még az ellentmondásos darab, illetve előadás közben is föl-fölszikrázik valami az európai(bb) szellem mélységeiből.

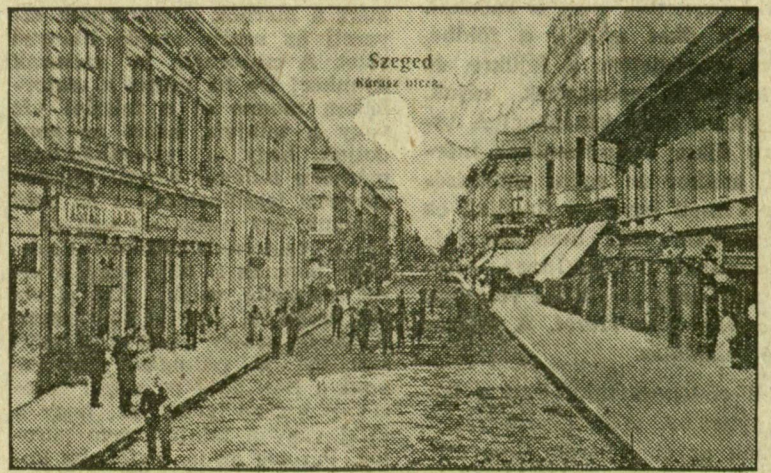
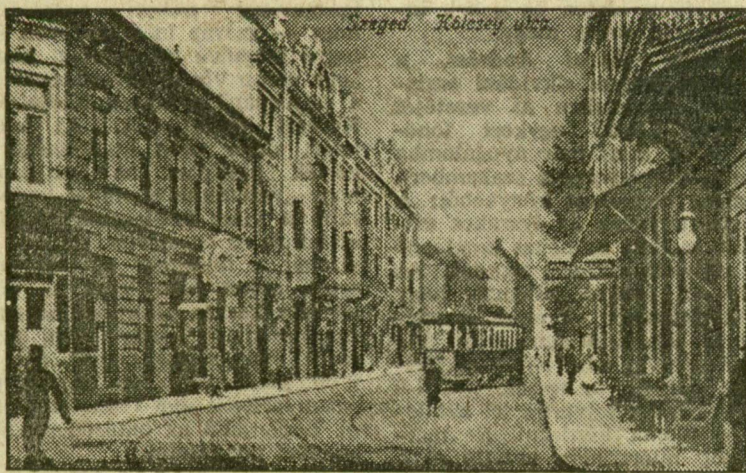
Villány, vasárnap délután. A *Pannónia Könyvek* sorozatot, megyei művelődési központ által „az 1987 évre” *Kalendáriumot* kiadó Város mögöttünk. *Pincesor* a fútcán: öreg sváb negyven forintért méri a vörösbort literjét. Olyan, mintha a Grimm-mesék egy megelevenedett illusztrációja lenne. A lenti hűvösben pinceillatban tovalibben emlékek a siklósi várörton cellái és a nagyharsányi szobadteri szoborpark indiános mitológiája, Pécs pannon valóságai és a lány villányi zamata. Európa nincs ám olyan messze.

DOMONKOS LÁSZLÓ

Küldjön egy képet!

ket már régebben eljuttatták hozzánk.

Ma *Fábián Lajosné* (Tolbuhin sugárút 52.) gyűjteményéből közlünk két képet. Mindkettő a század első évtizedében készült, a szegedi Belvárosban.

KATONA JUDIT:

Szorongás

En így találkozom velük, minthogyha élneek ma is. Asztalom mellé egy sem ül, csak járkál a faltól küszöbög. Amulok, hogy milyen rég holtak s már nem azok, rég nem azok, akik valaha élők voltak.

Az álom néha még lebírhát, nyöszörögnek a bútorok, padló reccsen, hörög a vízcsep, tünt árnyak állnak velem szemben s egyre gyűlik, gyűlik a könny megiszürkült ablakszemekben: nyirkosak a nagy, magas termek letakart székek, homályos tükrök szőnyegen szétszórt csipkék, selymek, mintha a régi házban lenne; olyan, mintha kisgyermek lennék s a rémülettől sírni kéne, mert levettem egy vázát, amely emlék.

Az utolsó stáció

Emlékeikben kioldott bomba robban, szirénaszörnyek tág torka visít s széthull az otthon üszkös darabokra.

Még érzi a vér, s füst kesernyés szagát, hol szemgödörökben fű nő, kék virágok s magzatvíz-sírás ömlik az éjszakából.

Csak nekik marad fiú a meglett férfi, ki álmaikban hirtelen bezörget s fáradt, beteg szívüket kíséri,

csak ők feszülnek útnak és időnek és zokogásuk mindig hangtalan, ha hiába járnak gazos temetőket.

Ereklüként őriznek minden tárgyat, első cipőt és utolsó levélben sárgult fotót, ahol csak árnyak állnak.

TÓTH LÁSZLÓ:

Nem lakatlanok

Nem lakatlanok a csillagok mindegyik csillagban ott vagyok mert mndegyik halott én vagyok akik ideleent égge válnak s a csillagokban fent tanyáznak onnan néznek rám a földre le s én innen bámulok fölfele ki létem próbálgatva élek ők meg bennem őrzik a lélet mivelhogy mind általam ének általam s én mégsem ők vagyok noha két szemük helyett ragyog a szemem és helyettük félek s a belőlük kiszökött lélek is bennem lett új menedéket általam ének mind a voltak és mind az eljövendő holtak akik ideleent égge válnak s a csillagokban fent tanyáznak ahol velük én is ott vagyok nem lakatlanok hát nem lakatlanok a csillagok

látszik: a Royal kávéház terasza előtt kanyarodó villamoskocsi színe még nem sárga, hanem piros.

A másik kép a Káráz utcát mutatja, már aszfaltozott járdákkal, de még kövezett úttesttel. A házakon jól kivehetők az üzletek portáljai.